

TŘI PŘÍPADOVÉ STUDIE PODPORY UMĚNÍ V MEZINÁRODNÍM SROVNÁNÍ: ČESKÁ REPUBLIKA, NIZOZEMSKO A SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Východiskem srovnání je skutečnost, že srovnávané země se stejně jako ČR v posledním desetiletí v oblasti umění dostaly pod tlak snižování veřejných rozpočtů, přestože tento tlak byl v každé zemi vyvolán rozdílnými důvody. Zároveň s tím se všechny tři srovnávané země v podpoře umění musejí rovněž vyrovnávat s dalšími vnějšími faktory souvisejícími s přístupem ke kultuře a digitálním posunem.

Výzkum měl ukázat jak podobnosti, tak rozdíly, které jsou v přístupu státu k podpoře umění. Výběr Slovenska byl učiněn na základě podobné výchozí situace s ČR na počátku 90. let minulého století. Výběr Nizozemska byl učiněn s ohledem na kontinuální přístup

ke kulturní politice státu a strategickému uvažování o podpoře umění.

V rámci tří případových studií Nizozemska, Slovenska a ČR bylo využito komparace systémů a podpory, a to ve stejném časovém období 2008–2016 prostřednictvím kvantitativní analýzy sekundárních dat.

V případě přímých finančních výdajů na podporu umění a ostatní podpory umění neexistuje ve srovnávaných zemích stejná metodologie sběru dat a v každé zemi jsou rovněž data sledovaná v jiném členění a v jiné intenzitě. V průběhu výzkumu se tato skutečnost potvrdila.

3.1. Státní kulturní politika v oblasti umění v České republice

3.1.1. VÝCHOZÍ SITUACE

Od roku 1969 až do rozpadu Československa v roce 1993 bylo Československo federací dvou svrchovaných států, České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky. S tím souvisela i dvě samostatná ministerstva kultury, která nicméně pracovala na stejném principu všeobecné centralizace a kontroly celé oblasti kultury a umění. Po demokratické změně v roce 1989 došlo od ledna 1993 k pokojnému rozdělení státu na dva zcela samostatné státy – Českou republiku a Slovenskou republiku.

Do té doby totožný přístup ke státní podpoře umění se začal odvíjet odlišným způsobem, nicméně výchozí

situace byla pro obě kultury totožná. Hustá síť ideologicky jednotně řízených a dotovaných uměleckých institucí prošla v 90. letech minulého století masovou privatizací a odstátněním. Privatizovaly se všechny státní instituce, jako byla knižní a hudební vydavatelství, filmové ateliéry, cirkusy i umělecké agentury, některé byly zcela zrušeny, jiné, jako byly státní umělecké fondy, byly transformovány do jiné právní subjektivity – nadace nebo nadační fondy (Petrová, 2014).

Dalším významným krokem v procesu demokratizace bylo právě odstátnění kulturních zařízení v souvislosti s územní reformou veřejné správy. Tato reforma byla zahájena hned v roce 1990, ale stěžejní část probíhala až po rozdělení obou republik. Proto se v obou státech

liší jednotlivé fáze reformy, jejich hloubka a také počty institucí převáděných ze strany státu na obce a nově vzniklé regiony. Zatímco například v ČR divadla přešla na obce hned v první fázi do roku 1993, na Slovensku divadla přecházela postupně na obce a regiony až v roce 2002.

3.1.2. STRATEGICKÉ DOKUMENTY

První strategický dokument v oblasti kultury byl zpracován v roce 1996 pro potřeby ministerstva kultury formou tzv. bílé knihy – studie, která zahrnovala jednak popsání vztahu státu ke kultuře a příklady kulturních politik evropských zemí, tak také návrh na inovaci grantového systému ministerstva.

První vládní kulturní politika v dějinách ČR byla schválena Usnesením vlády ČR č. 401 v dubnu 1999 pod názvem Strategie účinnější státní podpory kultury.

V roce 2001 vláda svým usnesením č. 40 schválila Kulturní politiku v ČR na období 2001–2005. Mezi hlavní témata tehdejší kulturní politiky patřila opatření spojená se vstupem ČR do Evropské unie a s reformou veřejné správy.

Ve sledovaném období výzkumu v listopadu 2008 vláda schválila svým usnesením č. 1452 Státní kulturní politiku na léta 2009–2014. Jedná se o dokument, který se poprvé zaměřoval na chápání kultury více jako na odvětví, do kterého je nejen vhodné, ale i výhodné investovat čas, energii, lidský a finanční potenciál.

V lednu 2013 vláda svým usnesením č. 7 vzala na vědomí Aktualizaci Státní kulturní politiky na léta 2013 a 2014 s výhledem na léta 2015 až 2020. Aktualizace informuje o plnění jednotlivých úkolů státní kulturní politiky včetně úkolů splněných, případně zrušených usnesením vlády č. 823/2011 o aktualizaci Plánu implementace Státní kulturní politiky na léta 2009–2014.

V dubnu 2015 vláda svým usnesením č. 393 vzala na vědomí Státní kulturní politiku na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025). Zároveň byl ministerstvem vypracován plán její implementace.

Výsledná představa budoucího stavu podpory kultury je ve Státní kulturní politice na léta 2015–2020 (s výhledem do roku 2025) založena na předpokladu úspěšného zvládnutí priorit, záměrů a opatření stanovených v programovém prohlášení vlády (usnesení vlády č. 96 ze dne 12. února 2014):

- „výdaje státu na podporu kultury dosáhnou 1% výdajů státního rozpočtu,
- oblast kultury se nestane slabinou rozvoje společnosti ve smyslu zaostávání vzdělanosti, kulturní úrovně obyvatel a nedostatečného využití kulturního dědictví jako rozvojového potenciálu v globálním ekonomickém prostředí,
- kulturně rozmanitá společnost bude orientována na tvorbu inovací a na využívání hmotného i nehmotného kulturního dědictví v rámci různorodých sociálních skupin, na regionální úrovni a v lokálních společenstvích a s důrazem na podporu individuálního kulturního projevu,
- česká kultura se stane aktivním činitelem v rámci evropského kulturního prostoru, bude rozvinuta mezinárodní kulturní spolupráce a zvýší se evropské a světové povědomí o české kultuře,
- prosadí se chápání kultury jako ekonomického činitele i jako významné součásti hospodářské politiky státu. Umělecká a kulturní tvorba, využití kulturního dědictví se prostřednictvím kulturních a kreativních odvětví projeví jako dynamizující prvky modernizující odvětvovou strukturu národního hospodářství,
- zvýší se participace občanů na kulturním dění, soukromé, veřejnoprávní i státní instituce se budou významně podílet na podpoře, organizaci a financování rozvoje kulturních služeb,
- stát všestranně podpoří příliv mimorozpočtových prostředků do oblasti kulturního života, svou hospodářskou, regionální a daňovou politikou bude stimulovat aktivní podíl kultury na rozvoji společnosti,
- stát bude podporovat kulturní hodnoty, jež vedou ke kultivaci lidskosti, spolupráci, soucitu, udržitelnosti lidské společnosti; nezastupitelnou roli v tomto záměru hraje i podpora vzdělávání,
- novou legislativou v oblasti památkové péče budou založeny předpoklady pro trvale udržitelné využívání této části národního kulturního pokladu,
- pro ochranu kulturního dědictví a zpřístupnění kultury budou využity nejnovější vědecké poznatky, včetně informačních a komunikačních technologií,
- kulturní prostředí sídel, regionů a krajiny bude všestranně podporováno koordinací kulturní, územní a regionální politiky státu a nástroji územního plánování jako základní předpoklad kvalitního života obyvatelstva a rozvoje navazujících ekonomických aktivit,
- budou vyčerpány všechny prostředky operačních programů (zejména Integrovaný operační program, Operační program Podnikání, inovace, konkurenceschopnost, Operační program Výzkum, vývoj, vzdělávání) stanovené na toto období.“

Základním strategickým dokumentem v oblasti umění se stala *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*, která byla schválena vládou v květnu 2006. Tato koncepce se vůbec poprvé v historii ČR zabývala celou oblastí umění, a doplňovala tak již existující koncepce dalších oblastí kultury. Platnost Koncepce skončila v roce 2013. V roce 2015 se začala připravovat nová Koncepce podpory umění na léta 2015–2020, která byla schválena vládou v prosinci 2015. Součástí procesu přípravy tohoto dokumentu bylo i vyhodnocení prvního strategického dokumentu.

Návrh nové koncepce podpory umění reflektuje změny, které se odehrávají v oblasti kultury, a zabývá se novými tématy. Hlavními prioritami je podpora umělecké tvorby, zvýšení kvality poskytování kulturních služeb, profesionalizace a kreativita. Zabývá se otázkami, jako je přístup ke kultuře, umění a zaměstnanost či mezinárodní spolupráce, export a kulturní diplomacie. Navrhuje rovněž zpracování dalších navazujících strategických dokumentů – například *Strategie podpory kulturních a kreativních odvětví*.

3.1.3. DEFINICE KULTURY

Kultura je ve *Státní kulturní politice na léta 2015–2020* definována následovně:

- „Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou měrou napomáhá její integraci jako celku.
- Přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně každého občana a plní v tomto smyslu výchovně vzdělávací (osvětovou) funkci.
- Propojuje Českou republiku s vnějším světem, zároveň ji však z něj i vyděluje; charakterizuje ji v porovnání s ostatními státy.
- Je jedním z předpokladů civilizační konkurenceschopnosti společnosti.
- Kultura je i významným hospodářským odvětvím. Spotřebovává sice prostředky ze státního rozpočtu a z rozpočtů územně samosprávných celků, avšak zejména příklady etablovaných kulturních a kreativních odvětví ze zahraničí dokazují, že napomáhají socio-ekonomickým přínosům přímo prostřednictvím vzniku nových trhů, pracovních míst nebo daňových výnosů.
- Kultura plní důležitou sociální funkci. Přispívá k sebeidentifikaci občanů jako svobodných individualit i k identifikaci občanů se společenstvím, v němž žijí, s obcí, krajem i státem. Tato role kultury má značný

motivační efekt. Participace na kultuře vytváří smysluplnou náplň volného času a je tak mj. důležitým preventivním faktorem před narkomanií, gamblerstvím, kriminalitou a dalšími sociálně patologickými jevy, jimiž je ohrožena zejména mládež.

- Obecně přispívá také k rovnosti žen a mužů a k lepšímu vzájemnému pochopení mezi občany různého národnostního původu a je nezanedbatelným prostředkem boje proti xenofobii a rasismu. V mezinárodním kontextu je významným prvkem mezikulturního dialogu.
- Účast na kulturním životě pomáhá znevýhodněným občanům začlenit se do společnosti nejen zdravotně, ale i sociálně a překonat tak v jisté míře jejich znevýhodnění, podobně může tato participace pomoci i obětem násilí.“

Zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů navíc definuje pojem „veřejné kulturní služby“, a to jako „služby spočívající ve zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti a v získávání, zpracování, ochraně, uchování a zpřístupňování informací, které slouží k uspokojování kulturních, kulturně výchovných nebo kulturně vzdělávacích potřeb veřejnosti“.

3.1.4. VYMEZENÍ SLEDOVANÉ OBLASTI

Ministerstvo kultury ČR (dále jen MK ČR) ve svých dotačních systémech stále pracuje s klasickým administrativním rozdělením na oblast kulturního dědictví a oblast umění, která se dále člení v jeho pojetí na profesionální a neprofesionální umění. Oblast profesionálního umění v tomto vymezení MK ČR zahrnuje divadlo, tanec, hudbu (klasickou a alternativní), výtvarné umění (včetně fotografie, architektury, uměleckých řemesel a designu) a literaturu.

V ČR se v posledních letech realizovaly výzkumné projekty, které se soustředí na vymezení kulturních a kreativních průmyslů v ČR, kam je zahrnována i oblast umění. Nejdůležitějším z nich je projekt Mapování kulturních a kreativních průmyslů 2011–2015. Oficiální definice a vymezení KKP pro ČR zatím v žádném ze strategických materiálů v ČR neexistuje, nicméně v rámci výše uvedeného projektu vzniklo rozdělení jednotlivých oblastí KKP podle CZ-NACE (ČSÚ, 2008) v podobě tzv. trojsektorové tabulky (Cikánek a kol., 2013), se kterým se pracuje rovněž v Satelitním účtu kultury ČR.

V souladu s dostupnými mezinárodními dokumenty (EUROSTAT, UNESCO, OECD) Satelitní účet kultury ČR rozlišuje tyto kulturní oblasti či odvětví v návaznosti na třídy CZ-NACE:

- kulturní dědictví – CZ-NACE (91.01, 02, 03; 47.78, 79- část)
- interpretační (scénické) umění – CZ-NACE (90.01, 02, 04)
- vizuální (výtvarné) umění a řemesla – CZ-NACE (74.10, 20; 90.03)
- periodický a neperiodický tisk – CZ-NACE (58.11,13,14; 63.91; 74.30; 47.61, 62)
- audiovizuální a interaktivní média – CZ-NACE (58.21; 59.11, 12, 13, 14, 20; 60.10, 20; 47.63; 77.22)
- architektura – CZ-NACE (71.11)
- reklama – CZ-NACE (73.11)
- umělecké vzdělávání – CZ-NACE (85.52)
- správa kultury a podpora kulturní činnosti kultury – CZ-NACE (84.11 - část, 12 - část; 94.99.2 - část, 94.99.9 - část). (NIPOS, 2017a).

3.1.5. STATISTICKÁ ZJIŠŤOVÁNÍ V OBLASTI UMĚNÍ A VÝDAJŮ STÁTU

V ČR oblast statistického zjišťování pro oblast kultury vykonává MK ČR, které tímto pověřuje státní příspěvkovou organizaci Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS). NIPOS sleduje základní údaje související s účastí na kultuře a dále je pověřen vytvářením Satelitního účtu kultury ČR.

Vytvoření Satelitního účtu kultury ČR bylo jedním z úkolů implementace Státní kulturní politiky ČR 2009–2014. Cílem vytvoření účtu je zmapování všech finančních toků přicházejících do kultury z nejrůznějších zdrojů a stejně tak finančních toků z kultury vycházejících. Účet by měl také ukázat úroveň a efektivnost hospodaření v jednotlivých oblastech, rozsah použitých pracovních a investičních zdrojů, výši mezd a v neposlední řadě vyjádřit pomocí finančních ukazatelů váhu kultury v ekonomice (NIPOS, 2017a).

V září 2011 byly prezentovány výsledky prvního ověřovacího zpracování Účtu kultury ČR za rok 2009 jako společného projektu MK ČR, NIPOS a Českého statistického úřadu (dále jen ČSÚ). Od té doby jsou výsledky zveřejňovány každoročně. Vzhledem k tomu, že metodika a rozsah sledovaných dat se od zahájení účtu každý rok proměňuje, je srovnávání výsledků účtů kultury v časové řadě prozatím problematické.

K sestavení Satelitního účtu kultury ČR se využívají různorodá data z administrativních zdrojů i ze statistických zjišťování. Údaje z veřejných rozpočtů jsou získávány od ministerstva financí ČR, dále z dostupných zdrojů na internetu, šetřeními v domácnostech a přímým statistickým zjišťováním u kulturních subjektů (ČSÚ a NIPOS, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018).

I po několika letech se stále ukazuje, že některé činnosti nejsou zatím pokryty vůbec nebo jen velmi omezeně. Zásadní překážkou získávání dat obecně je pak vysoká míra nonrespons. Další problém účtu souvisí s klasifikacemi, neboť údaje o kulturních činnostech jsou velmi často zahrnuty v agregovaných položkách s jinými aktivitami, nebo výběrový soubor šetření není dostatečně velký na to, aby bylo možno dopočítávat výsledky v potřebném jemném členění. Rozdíly jsou i v kvalitě informací, vysokou věrohodnost lze předpokládat pouze u dat týkajících se veřejných výdajů na kulturu ze státního rozpočtu. (ČSÚ a NIPOS, 2014; Petrová, 2015).

3.1.6. ÚČAST NA UMĚNÍ

Účast na kultuře sleduje v rámci statistických zjišťování NIPOS. Sledování jsou zaměřena především na pasivní účast na kultuře, okrajově je možné vysledovat i aktivní účast na kultuře v podobě například účasti na tvůrčích sympoziích. Nové formy aktivní účasti na kultuře a umění nejsou zatím podchyceny v žádném sledování – například crowdfunding.

Přehledy reprezentující vzorek účasti na umění byly vytvořeny tak, aby byly pokud možno maximální měrou srovnatelné i za další dvě sledované země. Následující tabulka č. 1, která představuje dostupný výběr některých ukazatelů, ilustruje, že v období mezi roky 2008–2014 se oblast profesionálních scénických umění (divadlo, hudba) udržuje přibližně na stálých číslech a návštěvnost mírně roste. Naopak, přestože počet výstavních sálů se drží na podobném počtu, počty návštěvníků výstav dramaticky klesají. Zároveň je ale zřejmé, že pro výstavní síně se stává velmi podstatnou součástí jejich práce s publikem, zvedají se počty tvůrčích sympozií a počet jejich návštěvníků rovněž silně narůstá.

Tabulka 1: Údaje o počtu kulturních subjektů a počtu návštěvníků za roky 2008–2015 (veřejné i privátní instituce)

Ukazatel		Rok									Index 2016/ 2008 ¹
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	
Hudební soubory	Počet hudebních souborů	32	29	30	45	39	44	43	43	44	1,38
	Počet hudebních těles v nich	47	44	47	84	68	67	71	72	74	1,57
	Počet koncertů celkem	2 321	2 196	2 166	2 812	2 546	2 739	2 983	3 112	3 186	1,37
	Počet koncertů v zahraničí	410	403	346	422	323	364	470	497	519	1,27
	Počet návštěvníků	445 302	429 686	439 331	448 259	426 164	455 096	478 102	499 731	580 720	1,30
	Procento návštěvnosti	75,0	72,9	74,8	78,0	76,3	77,1	68,3	79,4	83,9	1,12
Divadla	Počet divadel (bez stagion)	133	137	151	153	153	152	152	155	175	1,32
	Počet návštěvníků (v tisících)	5 606	5 657	5 805	5 794	5 699	5 846	6 108	6 269	6 437	1,15
	Počet divadelních festivalů	x	97	97	120	114	125	142	117	140	1,44
Výstavní činnost	Počet vlastních výstavních sálů	411	405	411	412	412	433	436	450	472	1,15
	Počet uspořádaných výstav celkem	2 984	2 682	2 719	2 716	2 716	2 642	2 504	2 499	2 517	0,84
	Počet návštěvníků výstav	2 678 187	3 116 181	2 324 445	2 249 067	2 249 067	1 971 400	2 651 134	2 079 595	2 182 195	0,82
	Počet tvůrčích symposií	56	138	93	328	328	285	176	150	146	2,61
	Počet účastníků těchto symposií	1 987	7 843	2 945	7 426	7 426	8 677	5 928	6 282	4 723	2,38
	Počet titulů vydaných katalogů	281	245	229	212	212	237	219	210	246	0,88

Zdroj: Autorka s využitím podkladů ze statistických zjišťování NIPOS 2015 a 2016

3.1.7. PŘÍMÉ NÁSTROJE STÁTNÍ PODPORY UMĚNÍ

Podpora umění ze strany státu je v ČR formulována především ve formě přímé finanční podpory. Největší objem finančních prostředků MK ČR vynakládá v této oblasti na provoz příspěvkových organizací státu – národních kulturních institucí, kterých zřizuje celkem 27, z toho 6 národních uměleckých institucí.

V oblasti umění se jedná o 1 zprostředkovatele v oblasti umění – Institut umění – Divadelní ústav (IDU) a následující poskytovatele uměleckých služeb. Jako poskytovatelé uměleckých služeb působí nebo působily v oblasti divadla Národní divadlo v Praze (ND), Státní opera Praha (SOP) a Laterna magika (LM), v oblasti hudby Pražský filharmonický sbor (PFS) a Česká filharmonie (ČF) a v oblasti současného výtvarného umění součástí České filharmonie Galerie Rudolfinum (GR), dále Národní galerie v Praze (NG) a Moravská galerie v Brně (MG). V letech 2010 a 2011

byla Galerie Rudolfinum vyčleněna z České filharmonie a převedena pod státní příspěvkovou organizaci Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze a v roce 2012 byla znovu převedena nazpět. Státní opera Praha a Laterna Magika postupně zanikly jako samostatné organizace a staly se součástí ND. Do oblasti mezinárodních institucí je zahrnuta příspěvková organizace IDU, která se ve své činnosti nesoustředí pouze na jednu oblast umění.

V oblasti literatury MK ČR přímo nezřizuje žádnou samostatnou organizaci. Propagaci české literatury na knižních veletrzích spoluorganizovala ve sledovaném období Moravská zemská knihovna v Brně, která zároveň od 1. 1. 2017 zřídila svoji pobočku v Praze v podobě Českého literárního centra. Vzhledem k datu vzniku nicméně jeho aktivity nejsou předmětem této studie.

V roce 2013 IDU otevřel z pověření MK ČR výběrové řízení na podporu zahraničních kontaktů v oblasti profesionálního umění tzv. program krátkodobé mobility, které tak dále posílilo strukturu státní podpory umění. Tento program není součástí věcných výdajů příspěvkové organizace.

¹ Za oblast divadelních festivalů index 2016/2009 - sledování v oblasti festivalů poprvé za rok 2009

Tabulka 2: Věcné výdaje státu pro příspěvkové organizace v oblasti umění (v tis. Kč)

Rok	Divadlo			Hudba		Výtvarná umění			Víceoborové
	ND	SOP	LM	ČF bez výstavní činnosti	PFS	NG	MG	GR	IDU
2008	481 035	142 602	18 881	75 787	28 211	235 405	73 644	7 200	35 176
2009	500 596	147 725	18 281	84 516	29 243	233 425	83 667	7 100	44 141
2010	477 256	139 194	0	68 692	27 270	245 860	86 235	14 480	42 428
2011	439 974	120 702	0	81 271	28 656	225 611	74 144	12 781	59 535
2012	629 415	0	0	136 045	28 696	224 909	73 263	11 851	36 806
2013	659 513	0	0	132 118	30 096	248 156	74 055	11 342	37 056
2014	671 334	0	0	122 070	34 726	253 909	71 073	12 497	44 368
2015	659 511	0	0	114 284	35 038	273 032	70 141	12 418	62 382
2016	698 083	0	0	156 560	41 554	312 071	80 063	15 222	41 929
CELKEM	5 216 717	550 223	37 162	971 343	283 490	2 252 378	686 285	104 891	403 821
Index 2016/2008	1,03 ²	-	-	2,07	1,47	1,33	1,09	2,11	1,19

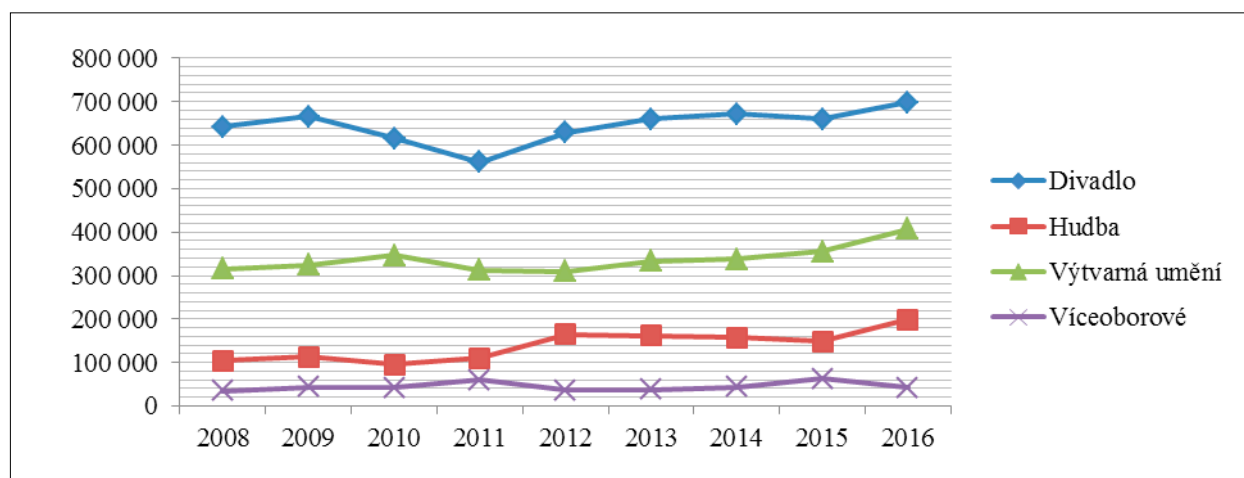
Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a interních dat příspěvkových organizací. Galerie Rudolfinum byla součástí organizace Česká filharmonie v letech 2008 a 2009 a dále 2012, 2013, 2014 a 2015. IDU v letech 2011 a 2015 včetně účelové dotace pro Pražské Quadrenniále ve výši 25 000 tis. Kč.

Tabulka č. 2 ukazuje, že krácení státních příspěvkových organizací začalo již v roce 2010 a největší dopad mělo v roce 2011. Nejdramatičtěji byla zasažena oblast divadla.

Graf č. 1 ukazuje, že všechny tři hlavní oblasti divadlo, hudba i výtvarná umění měly největší nárůst mezi roky

2015 a 2016. Naopak jako nejkritičtější rok je možné označit rok 2011, kdy všechny zmiňované oblasti zasáhlo silné krácení věcných výdajů. V roce 2015 se již všechny obory umění dostaly nad úroveň roku 2008. Velký nárůst od roku 2012 zaznamenala kromě oblasti divadla také oblast hudby, a to především díky strmému navýšení rozpočtu ČF.

Graf 1: Věcné výdaje státu pro státní příspěvkové organizace za jednotlivé oblasti umění 2008-2016 (v tis. Kč)

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR a výročních zpráv příspěvkových organizací za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR

² Srovnání je provedeno v roce 2008 v součtu za ND, SOP a LM (celkem 642.518 tis. Kč)

MK ČR podporuje rovněž příspěvkové organizace, které působí na místní a regionální úrovni, a to prostřednictvím Programu státní podpory profesionálních divadel a profesionálních symfonických orchestrů, který je rozdělen do dvou účelových podprogramů:

- Program podpory profesionálních divadel
- Program symfonických orchestrů a pěveckých sborů

V rámci naplňování Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013 byl pro rok 2008 otevřen rovněž program pro oblast výtvarného umění – Program podpory současného umění v muzeích a galeriích, který byl otevřen bez náhrady pouze jeden rok.

Ministerstvo podporuje nestátní neziskový sektor v oblasti umění v několika dotačních výběrových řízeních v Programu kulturní aktivity. Největší podpora je namířena směrem k vlastní umělecké tvorbě a přístupu k umění, a to prostřednictvím oddělených výběrových řízení. Celkem se jedná o osm různých druhů výběrových řízení:

a) Výběrové dotační řízení v programu Kulturní aktivity na podporu projektů profesionálního divadla

Ve sledovaném období výběrové řízení zahrnovalo celkem deset tematických okruhů, které obsahovaly podporu festivalů a přehlídek, nových inscenačních projektů, provozování inscenačního projektu, celoroční inscenační činnost tvůrčího subjektu, celoroční produkční činnosti produkční jednotky provozující jevištní/pracovní prostor a produkční jednotky bez jevištního prostoru, tvůrčí dílny, odborného kurzu, konference, semináře, odborné periodické a neperiodické publikace a jiných projektů v této oblasti. V roce 2015 byl vyhlášen mimořádný okruh zaměřený na podporu projektů realizovaných v rámci programu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.

b) Výběrové dotační řízení v programu Kulturní aktivity na podporu projektů profesionálního tance, pohybového a nonverbálního divadla

Ve sledovaném období výběrové řízení zahrnovalo celkem deset tematických okruhů, které obsahovaly podporu festivalů a přehlídek, nového inscenačního projektu, provozování inscenačního projektu, celoroční inscenační činnosti tvůrčího subjektu, celoroční činnosti produkční jednotky provozující jevištní/pracovní prostor a produkční jednotky bez jevištního prostoru, tvůrčí dílny, odborného kurzu, konference, semináře, odborné periodické a neperiodické publikace a jiných projektů v této oblasti. V roce 2015 byl vyhlášen

mimořádný okruh zaměřený na podporu projektů realizovaných v rámci programu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.

c) Výběrové dotační řízení v programu Kulturní aktivity na podporu projektů profesionálního výtvarného umění

Ve sledovaném období výběrové řízení zahrnovalo celkem deset tematických okruhů, které obsahovaly podporu výstavních projektů, celoroční výstavní činnosti, nevýstavních a nepublikačních projektů (od roku 2014 tzv. jiné projekty, podporu odborných periodických a neperiodických publikací a dokumentační a informační činnosti). V roce 2015 byl vyhlášen mimořádný okruh zaměřený na podporu projektů realizovaných v rámci programu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.

d) Výběrové dotační řízení v programu Kulturní aktivity na podporu projektů profesionálního hudebního umění v oblasti klasické hudby

Ve sledovaném období výběrové řízení zahrnovalo celkem dvanáct tematických okruhů, které obsahovaly podporu festivalů, koncertních akcí v oblasti české soudobé hudby, koncertních akcí v oblasti autentické interpretace české staré hudby (od roku 2014), koncertních projektů výjimečné dramaturgické objevnosti s regionálním významem, kontinuální činnosti stálých profesionálních souborů, interdisciplinárních projektů, tvůrčích dílen, kurzů a soutěží, přípravy a vydávání hudebních edic, odborných knižních, lexikografických a encyklopedických prací, vydávání odborných periodických publikací, nahrávání, výroby, rozmnožování a sdělování zvukových a zvukově-obrazových záznamů s českou dramaturgicky objevnou, uměleckou a výrazně nekomerční hudbou, hudebně informační a dokumentační činnosti a hudebních konferencí. V roce 2014 byl vyhlášen mimořádný okruh na podporu projektů v rámci Roku české hudby 2014 a v roce 2015 byl vyhlášen mimořádný okruh zaměřený na podporu projektů realizovaných v rámci programu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015. V roce 2016 bylo podpořeno několik projektů v rámci 700. výročí narození Karla IV..

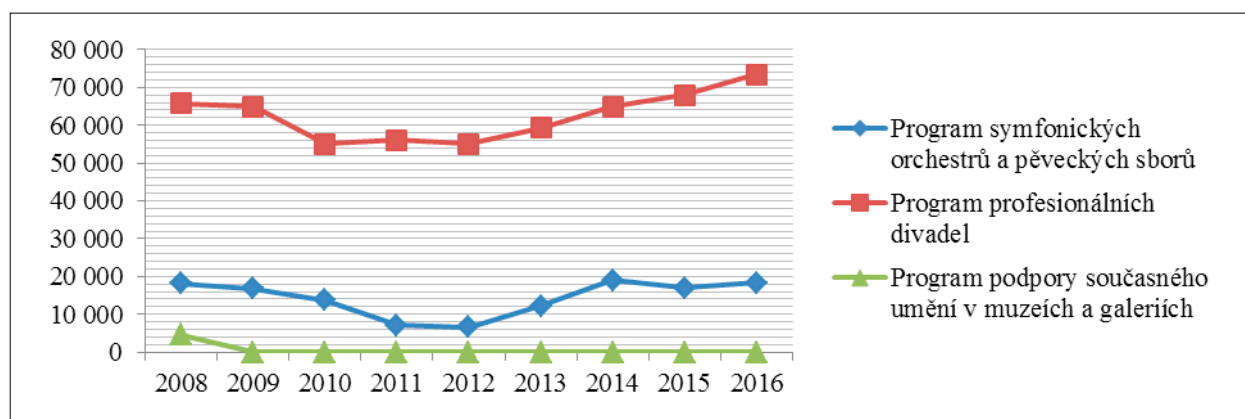
e) Výběrové dotační řízení v programu Kulturní aktivity na podporu projektů profesionálního hudebního umění v oblasti alternativní hudby

Ve sledovaném období výběrové řízení zahrnovalo celkem devět tematických okruhů, které obsahovaly podporu festivalů, koncertních projektů výjimečné dramaturgické objevnosti, interdisciplinárních projek-

Tabulka 3: Výdaje státu v jednotlivých programech podpory umění (v tis. Kč)

	Program symfonických orchestrů a pěveckých sborů	Program profesionálních divadel	Program podpory současného umění v muzeích a galeriích	Celkem
2008	18 125	65 800	4 500	88 425
2009	16 726	65 000	0	81 726
2010	13 736	55 000	0	68 736
2011	7 100	56 000	0	63 100
2012	6 627	55 100	0	61 727
2013	12 253	59 377	0	71 630
2014	19 000	64 900	0	83 900
2015	17 000	68 000	0	85 000
2016	18 345	73 381	0	91 726
Celkem	128 912	562 558	4 500	
Index 2016/2008	1,01	1,12	-	

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR

Graf 2: Výdaje státu v jednotlivých programech podpory umění (v tis. Kč)

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR

tů, tvůrčích dílen, kurzů a soutěží, přípravy a vydávání hudebních edic, odborných knižních, lexikografických a encyklopedických prací, vydávání odborných periodických publikací, nahrávání, výroby, rozmnožování a sdělování zvukových a zvukově-obrazových záznamů s českou dramaturgicky objevnou, uměleckou a výrazně nekomerční hudbou, hudebně informační a dokumentační činnosti a hudebních konferencí. V roce 2015 byl vyhlášen mimořádný okruh zaměřený na podporu projektů realizovaných v rámci programu Plzeň – Evropské hlavní město kultury 2015.

f) Výběrové dotační řízení na podporu projektů v oblasti literatury vyjma vydávání neperiodických publikací

Ve sledovaném období bylo ve výběrovém řízení podporováno vydávání literárních periodik, sborníků, pořádání literárních festivalů, cyklů autorských čtení,

výstavních projektů, soutěží a dalších aktivit v oblasti literatury.

g) Výběrové dotační řízení na podporu projektů v oblasti literatury – vydávání neperiodických publikací

Ve sledovaném období bylo v rámci tohoto výběrového řízení podporováno vydávání nekomerčních titulů uměleckých děl české literatury včetně debutů, literatury národnostních menšin, překladů uměleckých děl do češtiny, děl literární vědy, kritiky a věd příbuzných, původní ilustrované tvorby pro děti a mládež, komiksů a náročných kritických edic, především spisů.

h) Výběrové řízení Česká knihovna na podporu dostupnosti původní české nekomerční tvorby v síti veřejných knihoven

Ve sledovaném období bylo výběrové řízení zaměřeno na podporu nákupu nekomerčních titulů uměleckých děl české literatury, české ilustrované tvorby pro děti i mládež, děl literární vědy, kritiky a věd příbuzných od českých vydavatelů pro profesionální veřejné knihovny a knihovny vysokých škol literárního zaměření. Výjimečně pak byl podpořen i nákup cizojazyčné literatury (od roku 2014).

Zatímco pro státní příspěvkové organizace byl nejkritičtější rok 2011, v nestátním neziskovém sektoru

přišly škrty ve dvou vlnách, a to nejprve mezi lety 2009–2010 a poté znovu 2012–2013 (graf č. 3). Naopak rok 2011 byl jedním z nejsilnějších roků. Výjimku v oblasti nestátního neziskového sektoru tvoří podpora oblasti literatury, která měla pokles pouze v roce 2009 a od té doby setrvale narůstá. Od roku 2014 pak výdaje i na ostatní oblasti umění opět zásadně posilují (tabulka č.4).

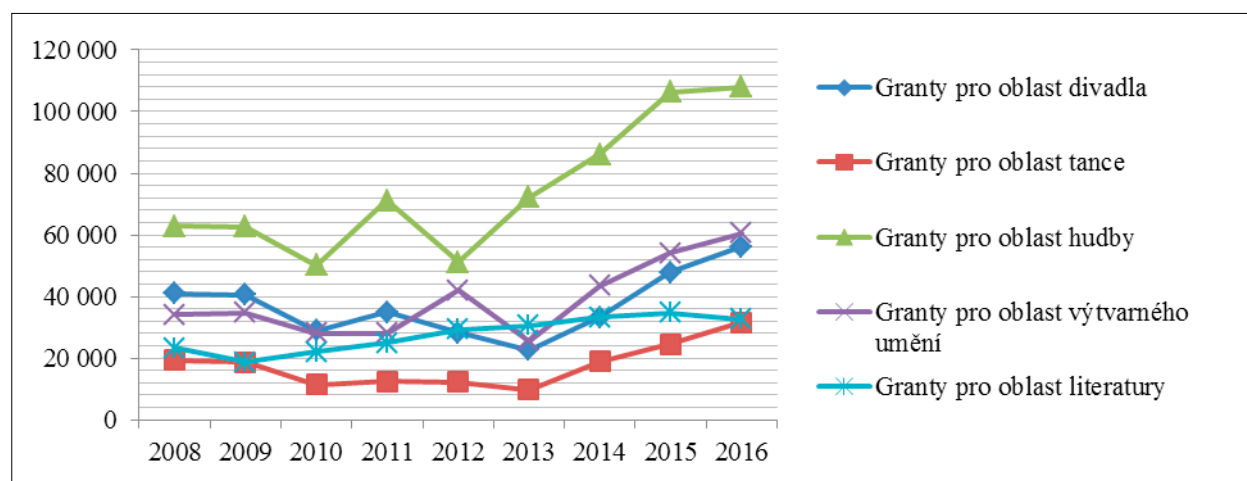
MK ČR podporuje nestátní neziskový sektor rovněž v oblasti zahraniční umělecké spolupráce, umělecké

Tabulka 4: Výdaje státu v jednotlivých dotačních řízeních na podporu umění v oblasti neziskového sektoru (v tis. Kč)

	Granty pro oblast divadla	Granty pro oblast tance	Granty pro oblast hudby	Granty pro oblast výtvarného umění	Granty pro oblast literatury ³
2008	40 900	19 255	62 809	34 179	23 287
2009	40 580	18 750	62 680	34 680	18 785
2010	28 865	11 344	50 093	27 980	22 018
2011	35 035	12 543	71 162	28 150	24 864
2012	28 315	12 345	51 220	42 070	29 319
2013	22 610	9 850	72 145	25 588	30 560
2014	33 281	18 860	86 174	43 503	33 277
2015	47 760	24 580	106 436	54 002	34 785
2016	56 120	31 565	108 100	60 557	32 687
Celkem	333 466	159 092	670 819	350 709	249 582
Index 2016/2008	1,37	1,64	1,72	1,77	1,40

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR

Graf 3: Výdaje státu prostřednictvím výběrových dotačních řízení z Programu kulturní aktivity 2008–2016 (v tis. Kč)

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR

³ Podpora překladu české literatury do zahraničí není zahrnuta do této položky

mobility a propagace českého umění v zahraničí. MK ČR tuto podporu realizovalo prostřednictvím několika výběrových řízení z Programu kulturní aktivity a dále prostřednictvím Programu poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely.

Program poskytování příspěvků na tvůrčí nebo studijní účely je rozdělen na tvůrčí stipendia, která jsou určena na podporu tvůrčí umělecké činnosti nebo tvůrčích uměleckých pobytů v délce od 6 měsíců do 2 let, jejichž výsledkem je vytvoření uměleckého díla nebo souboru uměleckých děl. A dále studijní stipendia, která jsou přiznávána na podporu studijních pobytů v délce nejméně 1 měsíce na významném tuzemském či zahraničním uměleckém, vědeckém nebo jiném specializovaném pracovišti

V rámci Programu kulturní aktivity se jednalo ve sledovaném období o následující výběrová dotační řízení:

- Podpora profesionálních kulturních aktivit vysílaných do zahraničí

Ve sledovaném období výběrové řízení zahrnovalo celkem čtyři tematické okruhy, které obsahovaly podporu projektů z oblasti živého umění a literárních projektů vysílaných do zahraničí, projektů z oblasti kulturního dědictví, vysílaných do zahraničí, projektů z oblasti současného výtvarného umění, architektury a designu, vysílaných do zahraničí a projektů vysílaných do zahraničí, obsahově zaměřených na významná česká kulturní nebo historická výročí.

- Podpora projektů podporovaných z programu EU Kultura a navazujícího Kreativní Evropa

Ve sledovaném období byla podpora určena na projekty podpořené z programů EU Kultura a programu EU Kreativní Evropa – podprogramu Kultura. Podmínkou pro získání podpory je kopie smlouvy o poskytnutí grantu EK nebo kopie smlouvy o spoluorganizování projektu a dokladu o získání finanční podpory projektu.

- Propagace české literatury na mezinárodních knižních veletrzích

Podporovány byly ve sledovaném období národní expozice na vybraných knižních veletrzích, ke kterým s mírnými obměnami patřil MKV ve Frankfurtu, v Lipsku, Boloni či Londýně. Od roku 2015 byla agenda převezena z MK ČR do příspěvkové organizace Moravská zemská knihovna v Brně, která zajišťuje rovněž český doprovodný program na některých z veletrhů.

- Podpora překladů původní české literatury do zahraničí

Výběrové řízení bylo určeno v případě knih pro zahraniční vydavatele a v případě ukázky pro literárního agenta nebo překladatele. Podpora je určena na překlady poezie, prózy, literatury pro děti a mládež, komiksů, dramatu, esejistiky a dalších žánrů. Prioritně je podporována současná literatura a cílové jazyky nejsou omezeny. Podpora byla udělována zpětně po vydání díla.

- Podpora zahraničních kontaktů v oblasti profesionálního umění tzv. program krátkodobé mobility

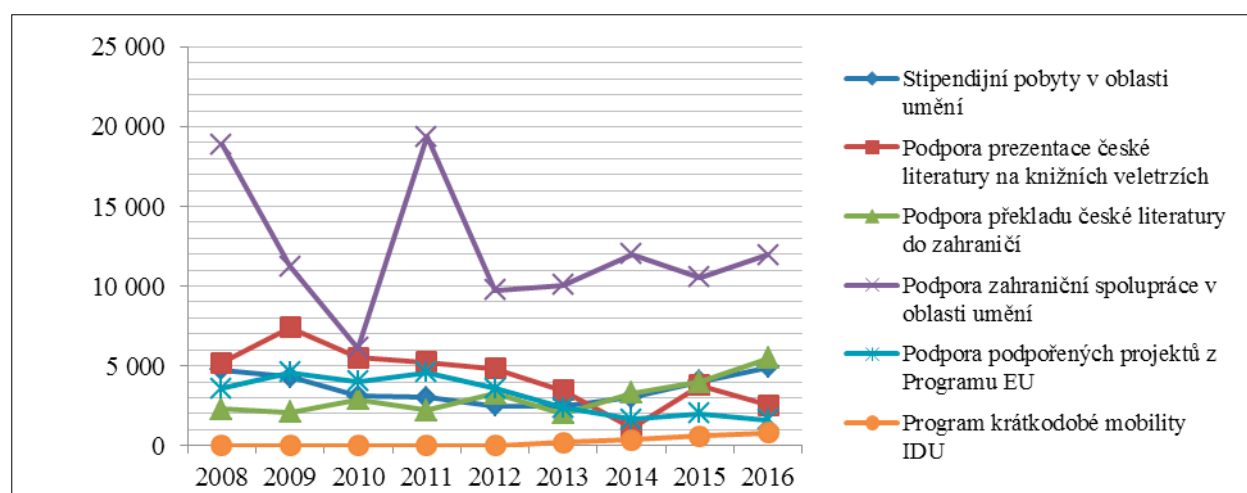
Výběrové řízení realizovala na základě pověření MK ČR příspěvková organizace IDU (od roku 2013). Ve sledovaném období byla podpora určena na vysílání jednotlivců do zahraničí jakožto účastníků odborných konferencí, seminářů, workshopů, zasedání mezinárodních sítí, pozorovatelů na festivalech, přehlídkách, výstavách, veletrzích a dalších odborných akcích. Podpora byla udělována formou finančního příspěvku na cestu a pobyt, a to zpětně po realizaci akce.

Tabulka č. 5 a graf č. 4 prezentuje výdaje státu prostřednictvím všech výše uvedených nástrojů na podporu oblasti zahraniční spolupráce, propagace a mobility. Ve sledovaném období vznikl nový nástroj podpory Program krátkodobé mobility IDU, který však významněji nezasáhl do celkových výdajů v této oblasti. Oproti roku 2008 došlo v roce 2016 k celkovému poklesu výdajů v této oblasti na 0,79 %. Celkově nejnižší výdaje byly vynaloženy v roce 2009–2010 a dále pak v letech 2013 a 2014. Co do svého obsahového významu nejvýznamnější z programů na podporu zahraniční spolupráce v oblasti umění od roku 2008 s výjimkou roku 2010 setrvale klesal a v roce 2016 dosáhl ve srovnání s rokem 2008 0,45 %, což představuje oproti ostatním z programů třetí nejnižší podporu. Nejvyšší krácení představuje ve srovnání obou roků podpora podpořených projektů z Programu EU. Radikální snížení podpory můžeme sledovat i v oblasti podpory prezentace české literatury na mezinárodních knižních veletrzích. V této souvislosti ale naopak vidíme významnější posílení podpory překladu české literatury do zahraničí, a tedy došlo k přesunu prostředků z jednoho programu do druhého. Podle celkových výsledků je patrné, že oblast zahraniční spolupráce a mobility není prioritou MK ČR.

Tabulka 5: Výdaje státu v jednotlivých dotačních řízeních na podporu umění v oblasti neziskového sektoru směrem do zahraničí 2008–2012 (v tis. Kč)

	Stipendijní pobyty v oblasti umění	Podpora prezentace české literatury na knižních veletrzích	Podpora překladu české literatury do zahraničí	Podpora zahraniční spolupráce v oblasti umění	Podpora podpořených projektů z Programu EU	Program krátkodobé mobility IDU	Celkem
2008	4 761	5 184	2 278	18 913	3 576	0	34 712
2009	4 292	7 417	2 085	11 245	4 578	0	18 372
2010	3 087	5 518	2 890	6 110	4 022	0	21 627
2011	2 998	5 226	2 190	19 365	4 569	0	34 348
2012	2 493	4 818	3 237	9 747	3 574	0	23 869
2013	2 500	3 450	1 995	10 079	2 362	190	20 576
2014	3 023	1 134	3 289	11 996	1 642	340	21 424
2015	4 037	3 792	3 996	10 554	2 017	585	24 981
2016	4 905	2 511	5 493	11 950	1 617	780	27 256
Celkem	32 096	39 050	26 406	98 714	27 957	1 895	226 118
Index 2016/2008	1,03	0,48	2,41	0,63	0,45	4,11	0,79

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR a IDU

Graf 4: Výdaje státu v jednotlivých dotačních řízeních na podporu umění v oblasti neziskového sektoru směrem do zahraničí 2008–2012 (v tis. Kč)

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR a IDU

V roce 2012 byl revitalizován Státní fond kultury ČR, který se tak stal dalším zdrojem na podporu oblasti umění, a to včetně mezinárodní spolupráce. Státní fond kultury ČR má mimo jiné podporovat vznik, realizaci a uvádění umělecky hodnotných děl, ediční počiny v oblasti neperiodických i periodických publikací, výstavní a přednáškovou činnost, propagaci české kultury v zahraničí, pořádání kulturních festivalů, přehlídek a obdobných kulturních akcí. Fond má v zákoně České národní rady č. 239/1992 Sb., o Státním fondu kultury České republiky, ustanoveno několik zdrojů svých příjmů (mimo jiné výnosy z veřejných sbírek a loterií), nicméně fond v podstatě nikdy zcela nenaplnil své poslání. Od roku 2006 do roku 2011 fond neplnil svoji funkci vzhledem k tomu, že nebyla

zvolena Rada fondu. Rada byla zvolena až v prosinci 2011, neboť se podařilo změnou zákona č. 483/1991 Sb., o České televizi, zajistit trvalý přísun peněžních prostředků v podobě výnosů z reklam na veřejnoprávním programu ČT2.

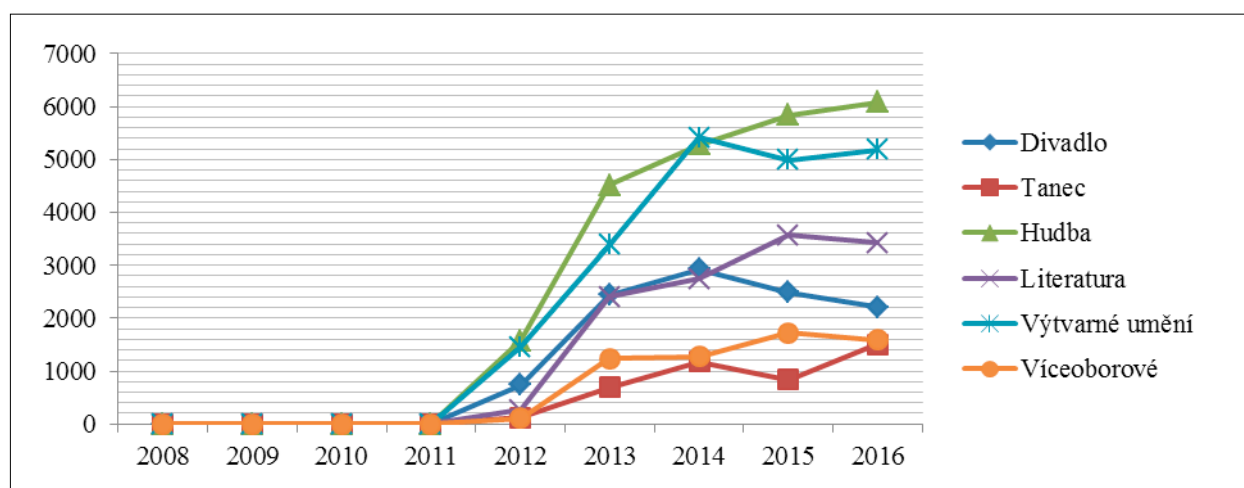
Od roku 2014 zůstávají příjmy zhruba na stejné úrovni, což je prezentováno v tabulce č. 6. Výdaje SFK jsou očištěny od výdajů na oblast kulturního dědictví. Graf č. 5 ukazuje, že nejvyšší objem finančních prostředků byl ve sledovaném období vynakládán na oblast hudby, dále na oblast výtvarných umění. Nárůst můžeme zaznamenat i v oblasti tance a mezioborových projektů. Naopak od roku 2014 došlo ke snížení výdajů do oblastí divadla a literatury.

Tabulka 6: Výdaje Státního fondu kultury ČR na jednotlivé oblasti umění 2012–2016 (v tis. Kč)

Rok	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Index 2016/2012
Státní fond kultury ČR celkem	0	0	0	0	4 275	14 681	18 810	19 430	19 980	4,67
Z toho divadlo	0	0	0	0	745	2 440	2 920	2 485	2 205	2,96
Tanec	0	0	0	0	120	695	1 180	835	1 500	12,50
Hudba	0	0	0	0	1 575	4 520	5 275	5 835	6 080	3,86
Literatura	0	0	0	0	265	2 405	2 745	3 565	3 425	1,29
Výtvarné umění	0	0	0	0	1 460	3 385	5 415	4 990	5 180	3,55
Víceoborové	0	0	0	0	110	1 236	1 275	1 720	1 590	14,46

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2016 a dalších dat z MK ČR a Státního fondu kultury ČR

Graf 5: Výdaje Státního fondu kultury ČR na jednotlivé oblasti umění 2012–2016 (v tis. Kč)

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2015 a dalších dat z MK ČR a Státního fondu kultury ČR

Následující tabulka č. 7 ukazuje sjednocené výdaje za jednotlivé oblasti umění ze všech typů státní podpory. Ze srovnání roku 2008 a 2016 je zřetelné, že nejvyšší procentní nárůst výdajů státu byl do oblasti hudby, dále do oblasti literatury a na třetím místě do oblasti výtvarných umění. Naopak nejvyšší pokles vykazuje oblast zahraniční spolupráce a mobility, která byla ve sledovaném období na okraji zájmu. Podpora oblasti divadla a mezioborových projektů zůstala zhruba na stejné úrovni jako v roce 2008.

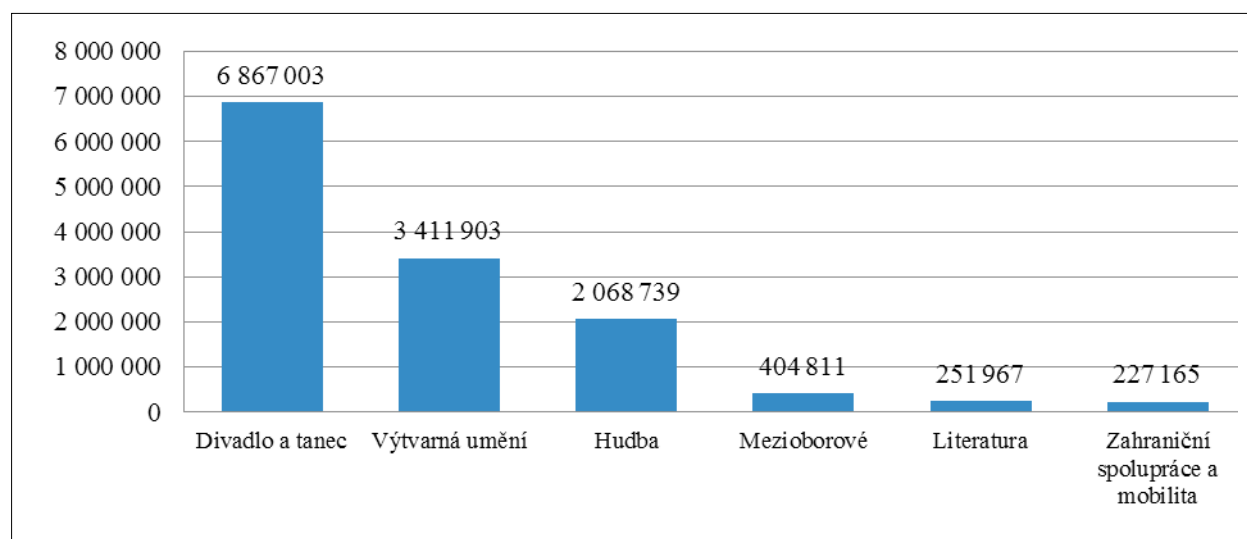
Graf č. 6 ukazuje celkový objem finančních prostředků podle jednotlivých oblastí umění. Nejvyšší částka byla logicky vzhledem k finanční náročnosti projektů směřována do oblasti divadla a tance. S výrazným odstupem pak do oblasti výtvarných umění a hudby.

Následující tabulka č. 8 shrnuje absolutní meziroční přírůstky a koeficient růstu u celkových sjednocených výdajů států za všechny oblasti umění. Za sledované období 2008–2016 byl v celkových výdajích MK ČR do oblasti umění průměrný absolutní přírůstek 43.998 tis. Kč a průměrný koeficient růstu 1,028.

Tabulka 7: Výdaje státu v jednotlivých oblastech umění – sjednocené výpočty všech zdrojů 2008–2016 (v tis. Kč)

	Divadlo	Hudba	Výtvarná umění	Literatura	Víceoborové	Zahraníční spolupráce a mobilita	Celkem
2008	769 338	186 507	356 388	23 552	35 286	34 712	1 405 783
2009	791 797	194 740	360 332	19 050	44 251	18 372	1 428 542
2010	712 524	161 366	376 015	22 283	42 538	21 627	1 336 353
2011	665 119	189 764	342 146	25 129	59 645	34 348	1 316 151
2012	726 040	224 163	353 553	29 584	36 916	23 869	1 394 125
2013	752 215	248 187	360 601	30 825	37 166	20 576	1 449 570
2014	789 240	263 545	382 442	33 542	44 478	21 424	1 534 671
2015	800 716	274 333	411 053	35 050	62 492	24 981	1 608 625
2016	860 014	326 134	469 373	32 952	42 039	27 256	1 757 768
Celkem	6 867 003	2 068 739	3 411 903	251 967	404 811	227 165	13 231 588
Index 2016/2008	1,12	1,75	1,32	1,40	1,19	0,79	1,25

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2015 a dalších dat z MK ČR a Státního fondu kultury ČR

Graf 6: Celkové výdaje státu za jednotlivé umělecké oblasti – sjednocené výdaje za všechny typy výdajů státu celkem 2008–2016 (v tis. Kč)

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2015 a dalších dat z MK ČR a Státního fondu kultury ČR

Tabulka 8: Celkové výdaje státu v oblasti umění – absolutní přírůstky a koeficient růstu (2008–2016)

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Celkem v tis. Kč	1 405 783	1 428 542	1 336 353	1 316 151	1 394 125	1 449 570	1 534 671	1 608 625	1 757 768
Absolutní přírůstky	-	22 759	-92 189	-20 202	77 974	55 445	85 101	73 954	149 143
Koeficient růstu	-	1,016	0,936	0,985	1,059	1,040	1,059	1,048	1,093

Zdroj: Autorka na základě výročních zpráv MK ČR za roky 2008–2015 a dalších dat z MK ČR a Státního fondu kultury ČR

3.1.8. NEPŘÍMÁ STÁTNÍ PODPORA UMĚNÍ

V současné chvíli neexistují v ČR žádné státní pobídky pro investování v oblasti kultury. Jediným případem jsou pobídky pro filmový průmysl, které jsou součástí Programu podpory filmového průmyslu. Podle tohoto Programu je investor po splnění všech podmínek Programu oprávněn požádat o vrácení až 20 % některých vynaložených nákladů, které zaplatil vlastními prostředky. Nicméně ve sledované oblasti umění žádný podobný nástroj nevznikl.

Mezi klasické nástroje nepřímé podpory státu v ČR spadá tak především daňová oblast.

a) Dary na kulturní účely

Podle zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmu, si mohou fyzické osoby odečíst od základu daně hodnotu daru na kulturní účely, pokud úhrnná hodnota darů ve zdaňovacím období přesáhne 2 % ze základu daně anebo činí alespoň 1 000 Kč. V úhrnu lze odečíst maximálně 10 % ze základu daně (§15). Právnícké osoby si mohou od základu daně odečíst hodnotu daru na kulturní účely, pokud hodnota daru činí alespoň 2 000 Kč.

b) Daň dědická a darovací

Darovací dani se ve sledovaném období spolu s daní dědickou a daní z převodu nemovitosti věnoval až do roku 2014 zvláštní zákon. Od 1. 1. 2014 zanikl zákon č. 357/1992 Sb., o dani dědické, darovací a dani z převodu nemovitostí. Daň dědická a darovací byla začleněna do zákona o daních z příjmů a byl zde zaveden pojem „bezúplatný příjem“, který zahrnuje právě příjmy získané dědictvím a darováním. Bezúplatné příjmy se u fyzických osob zdaňují sazbou 15 % a u právnických osob sazbou 19 % – shodná sazba jako u daně z příjmů. Od roku 2014 jsou nově zcela osvobozeny od daně příjmy fyzických i právnických osob z dědictví a odkazu. Příjmy z darů jsou od daně z příjmů osvobozeny, pokud se jedná o bezúplatné příjmy nabyté příležitostně a pokud jejich hodnota nedosahuje 15 000 Kč. V případě bezúplatných příjmů fyzických osob jsou od daně zcela osvobozené dary mimo dalších skupin rovněž v případě bezúplatných příjmů na humanitární či charitativní účely. Nicméně výslovně kulturní účely nejsou v této souvislosti v zákoně zmíněny. Od daně z příjmu jsou rovněž osvobozeny bezúplatné příjmy právnických osob, které jsou veřejně prospěšnými poplatníky a které tyto příjmy použijí na veřejně prospěšnou činnost nebo na své kapitálové dovybavení, do veřejné sbírky, na humanitární nebo charitativní účely. Oblast kultury opět není výslovně

v zákoně v této souvislosti uvedena, nicméně může spadat do některých z výše uvedených charakteristik.

c) Daň z přidané hodnoty

Od 1. 1. 2010 byla podle zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, zvýšena sazba daně z přidané hodnoty – základní sazba z 19 % na 20 % a snížená sazba DPH z 9 % na 10 %. Novela zákona o DPH č. 370/2011 Sb., s účinností od 1. 1. 2012 dále zvýšila sníženou sazbu DPH z 10 na 14 %. Snížená sazba daně platí pro vyjmenované kulturní činnosti, které zahrnují vstupné na výstavy, koncerty, filmová, divadelní a jiná kulturní a zábavná představení, poplatky za vysílání rozhlasu a televize, umělecké a ostatní zábavné služby, které zahrnují činnosti spisovatelů, skladatelů, malířů, sochařů, herců, interpretů, estrádních, kabaretních a podobných samostatných umělců. Snížená sazba daně se uplatňuje i při dovozu uměleckých děl, sběratelských předmětů a starožitností, ale výslovně pouze pro dovoz těchto předmětů. Při jejich dodání v tuzemsku a při jejich pořízení z jiného členského státu EU se uplatňuje základní sazba daně. K dalšímu zvýšení snížené sazby DPH ze 14 na 15 % a z 20 na 21 % došlo od 1. 1. 2013. Od 1. 1. 2015 platí druhá snížená sazba daně z přidané hodnoty ve výši 10 %. Do této sazby se podařilo prosadit knihy včetně obrázkových knih pro děti a hudebniny.

d) Daň z příjmu samostatně výdělečných osob

Umělci jsou podle autorského zákona zařazeni do kategorie osob samostatně výdělečně činných a dosahují příjmy podle zákona o dani z příjmu z jiné samostatné výdělečné činnosti. Pokud umělec neuplatní přímo výdaje prokazatelně vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmu, potom může uplatnit výdaje paušální částkou ve výši 40 % příjmů. Daň ze základu daně sníženého o nezdanitelnou část základu daně a o odečitatelné položky od základu daně činí 15 %.

e) Sponzoring a reklama v oblasti kultury

Současný daňový systém ještě stále zvýhodňuje sponzory před poskytovateli darů. Z pohledu daně z příjmů jsou výdaje na propagaci a reklamu daňově uznatelnými náklady, pokud lze prokázat, že se jedná o výdaje vynaložené na dosažení, zajištění a udržení příjmů, je možné je v plné výši zahrnout do základu daně. Na rozdíl od odečitatelné položky dary, která je limitována procentem ze základu daně. V praxi to znamená, že tzv. sponzorský dar se upravuje spíše smlouvou o reklamě, spolupráci, pronájmu plochy než přímým darem (Petrová, 2015).

f) Příspěvky na kulturu z hazardních her

Ve sledovaném období byl až do konce roku 2016 v platnosti zákon č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách. Do 1. 1. 2012 byly příjmy provozovatelů z hazardních her osvobozeny od daně z příjmu a namísto toho byli provozovatelé povinni odvádět tzv. odvody na veřejně prospěšné účely ve výši 6–20 % z příjmů ze hry (progresivně podle jejich celkové výše) na sociální, ekologický, kulturní nebo jinak veřejně prospěšný účel bez bližší specifikace příjemce. Od 1. 1. 2012 byl tento postup zrušen a bylo zavedeno zdanění hazardních her formou odvodu ve výši 20 % z příjmů ze hry (tj. z rozdílu mezi vklady do hry a vyplacenými výhrami), u technických her navíc existoval poplatek 55 Kč denně za každý povolený přístroj. Od 1. 1. 2016 do konce roku 2016 existovaly na základě vládní novely loterijního zákona dvě sazby zdanění pro technické hry sazbou 28 % z příjmů ze hry a poplatek 80 Kč za přístroj a den, pro ostatní hazardní hry byla daňová sazba 23 % z příjmů ze hry. Od 1. 1. 2017 byl loterijní zákon nahrazen zákonem č. 187/2016 Sb., o dani z hazardních her, a nyní existují dvě sazby zdanění – 35 % pro technické hry a 23 % pro ostatní hazardní hry. V letech 2012–2015 se příjmy ze zdanění technických her dělily v poměru 1:4 ve prospěch obcí – do státního rozpočtu šlo 20 % a do obecních rozpočtů 80 % této částky. Příjmy do rozpočtů ze zdanění ostatních hazardních her byly ze 70 % příjmem státního rozpočtu a z 30 % obecních rozpočtů, přičemž podíl jednotlivých obcí byl určen stejně jako v případě rozpočtového určení daní z příjmu právnických osob. Od 1. 1. 2016 se rovněž změnil poměr rozdělení odvodu mezi státní rozpočet a obecní rozpočty, kdy odvody z technických her byly z 37 % příjmy státního rozpočtu a z 63 % příjmy rozpočtů obcí.

Příjmy z ostatních hazardních her se dělily v poměru 70 % do státního rozpočtu a 30 % do rozpočtu obcí (Mravčík a kol., 2017). V letech 2012–2016 tak obce dále mohly takto získané prostředky redistribuovat

mimo jiné i na kulturní účely. Celá problematika je však v ČR dlouhodobě kritizována především ze strany měst a obcí, které si na svých územích nepřejí video-loterijní terminály již řadu let a ve sledovaném období se úsilím starostů podařilo novelou loterijního zákona nakonec prosadit v podstatě okamžité vykazání videoterminálů ze svého území. Sledování výdajů obcí z těchto prostředků na kulturu není za ČR k dispozici.

g) Crowdfunding v oblasti umění

Crowdfunding v ČR není omezen žádným specifickým zákonem, a řídí se tak příslušnými obecně platnými předpisy, jako je zákon o dani z příjmu, zákon č. 117/2001 Sb., o veřejných sbírkách či zákon č. 284/2009 Sb., o platebním styku. Ve sledovaném období zároveň stát žádným svým nástrojem nemožoval k podpoře v oblasti kultury prostřednictvím crowdfundingu.

Nepřímou pomoc státu oblasti umění, která je částečně skryta ve výdajích domácností a podniků například v podobě snížení základu daně v případě daru kulturní instituci (či prostřednictvím crowdfundingu apod.), není možné přímo kvantifikovat.

Satelitní účet kultury ČR rozděluje soukromé výdaje na kulturu na výdaje domácností na kulturu a na ostatní soukromé zdroje financování kultury (od ziskových organizací – tzv. podniků – a od neziskových organizací) (ČSÚ a NIPOS, 2018). V následující tabulce je procentuálně vyjádřen podíl jednotlivých zdrojů na financování kultury v ČR za roky 2009–2016. Rok 2016 je v tomto případě s ohledem na pilotní rok Satelitního účtu kultury ČR za rok 2009 a odlišnou metodiku sledování srovnáván s rokem 2010, který se již více blíží současné úrovni sledování.

Z tabulky č. 9 je patrné, že výdaje domácností na kulturu mají v celkových finančních zdrojích kultury dlouhodobě vzestupnou tendenci. Naopak veřejné

Tabulka 9: Podíl jednotlivých zdrojů na financování kultury (v %)

Původ zdroje	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Index 2016/2010 v %
Veřejné rozpočty	24,1	14,4	14,6	14,5	15,8	15,9	15,1	14,4	100,00
Domácnosti	42,7	16,6	17,2	19,3	19,5	20,2	19,8	20,6	124,10
Podniky	25,6	66,0	65,9	62,2	62,5	61,8	62,3	61,5	93,32
Neziskové organizace	7,4	2,9	1,2	3,2	1,1	1,1	1,6	2,6	89,66
Ostatní svět	0,5	0,2	1,1	0,8	1,1	1,0	1,2	0,9	81,82

Zdroj: Autorka na základě výsledků Satelitního účtu kultury ČR za roky 2009–2016 (ČSÚ, NIPOS, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018)

výdaje, do kterých jsou zahrnovány všechny veřejné výdaje včetně státních, vykazují setrvale stejnou úroveň výdajů.

Výdaje domácností směřovaly ve sledovaném období zejména do oblasti médií a tisku (televize, rozhlas, kino, knihy a tisk atd.). Na druhé straně mnohem méně prostředků bylo vydáváno do oborů živé umělecké tvorby, ve kterých tradičně převažuje účast zdrojů veřejných. Výdaje domácností na kulturu mají nejčastěji podobu vstupného, nákupu občerstvení a upomínkových předmětů, řemeslných výrobků, koncesionářských poplatků, jiných poplatků za služby, úhrad školného, zápisného a úhrad nákupů zboží kulturní povahy (knihy, časopisy, obrazy, starožitnosti atd.). Výdaje domácností na kulturu kvantifikované v Satelitním účtu kultury ČR jsou ovlivněny i rozsahem cestovního ruchu (výdaji uskutečněnými zahraničními návštěvníky) (ČSÚ a NIPOS, 2018).

Tabulka č. 9 ukazuje rovněž významné postavení finančních a nefinančních podniků a dále i neziskových organizací. Finanční a nefinanční podniky představují dokonce v průměru za celé období více než 60 % podíl na celkových zdrojích. Doplňkovým zdrojem zůstávají prostředky ze zahraničí, které se naopak v dlouhodobějším sledování snižují. (ČSÚ a NIPOS, 2018).

Následující tabulka č. 10 ilustruje celkové výdaje soukromého sektoru na kulturu podle jednotlivých oblastí. Rok 2016 je i v tomto případě s ohledem na pilotní rok Satelitního účtu kultury ČR za rok 2009 a odlišnou metodiku sledování srovnáván s rokem 2010. Nejvyšší nárůst vykazuje oblast kulturního dědictví. Ze sledovaných oblastí této studie pak nárůst vykazuje pouze oblast výtvarných umění, naopak oblast scénických umění v Satelitním účtu kultury ČR označována jako oblast interpretačních umění v letech 2011–2013 zaznamenala pokles výdajů s tím, že od roku 2014 dochází k opětovnému nárůstu. Kritickým rokem ve výdajích soukromého sektoru za všechny oblasti kultury byl rok 2013.

Tabulka 10: Výdaje soukromého sektoru na kulturu podle jednotlivých oblastí 2009–2016 (v mil. Kč)

Oblast	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Index 2016/2010
Kulturní dědictví	3 314 888	6 319	5 743	10 115	6 249	7 709	6 451	7 838	1,24
Interpretační umění	4 556	10 093	4 682	4 266	4 374	4 707	7 278	6 536	0,65
Výtvarné umění	1 759	7 171	6 594	6 560	6 516	7 139	8 006	8 373	1,17
Periodický a neperiodický tisk	32 402	44 466	46 009	35 506	33 115	35 217	32 576	33 014	0,74
Audiovizuální a interaktivní technika	37 903	53 265	41 368	47 002	44 339	40 483	40 435	44 354	0,83
Design a kreativní služby	12 877	-	-	-	-	-	-	-	-
Architektura	-	28 240	20 217	18 549	19 379	19 730	20 918	22 538	0,80
Reklama	-	75 528	69 020	65 558	61 640	64 940	67 461	67 759	0,90
Umělecké vzdělávání	-	970	938	1 345	994	953	1 013	1 114	1,15
Správa v oblasti kultury	6 498	6 440	718	2 532	1 307	1 092	790	1 012	0,16
Nezařaditelné - ostatní záležitosti kultury	2 479	-	4 655	8 420	4 570	5 908	4 654	4 746	-
CELKEM	100 029	232 492	199 944	199 853	182 483	187 878	189 582	197 284	-

Zdroj: Autorka na základě výsledků Satelitního účtu kultury ČR za roky 2009–2016 (ČSÚ, NIPOS, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018)

3.1.9. ZAHRANIČNÍ VEŘEJNÉ ZDROJE

Ve sledovaném období se pro oblast umění neobjevil žádný nový významný zdroj finanční podpory ze zahraničí. Ze zahraničních programů byla nejzásadnější i nadále podpora z Programu EU Kultura, po roce 2014 pak z Programu EU Kreativní Evropa – Kultura, nicméně úspěšnost a zapojení českých subjektů v evrop-

ských projektech se od roku 2013 neustále snižovala, jak ilustruje tabulka č. 11.

Mezi roky 2008–2013 české organizace participovaly v uměleckých projektech Programu EU kultura dohromady ve 150 projektech: scénická umění 44,14 %, víceborové projekty 42,88 %, výtvarné umění 8,27 % a literatura 4,71% (tabulka č. 11).

Tabulka 11: Účast českých subjektů v projektech v oblasti umění v Programu EU Kultura a Programu EU Kreativní Evropa – Kultura 2008–2016

Rok	Počet zúčastněných českých organizací celkem	Počet vedoucích projektů z ČR celkem za všechny výzvy	Počet vedoucích víceletých projektů	Přidělené granty v EUR
2008	25	5	0	8 717 392
2009	20	6	1	7 590 102
2010	32	10	0	9 618 673
2011	25	11	0	6 331 321
2012	26	5	0	14 454 489
2013	22	5	1	7 549 108
2014	16	4	0	11 447 278
2015	12	1	0	6 640 577
2016	4	0	0	1 420 100
Index 2016/2008	0,16	0,00	0,00	0,16

Zdroj: Autorka na základě dat z Creative Europe Desk ČR

V prosinci 2009 ČR podepsala Dohodu o pokračování Finančního mechanismu EHP a Norského finančního mechanismu. V oblasti kultury byl schválen Program CZ 06 Kulturní dědictví a současné umění, konkrétně programová oblast Zachování a revitalizace kulturního a přírodního dědictví a programová oblast Podpora rozmanitosti kultury a umění v rámci evropského kulturního dědictví.

Programová oblast Podpora rozmanitosti kultury a umění v rámci evropského kulturního dědictví otevřela nově možnost podpory pro oblast umění (v předchozím období byla podporována pouze oblast kulturního dědictví). Celkem byly vyhlášeny dvě výzvy. V první výzvě v roce 2014 byly podpořeny projekty z oblasti umění v celkové výši 40 004 tis. Kč: hudba 27 %, divadlo 33 %, tanec 17 %, výtvarné umění 17 % a víceborové projekty 6 %. V druhé výzvě v roce 2015 pak bylo umění podpořeno celkovou částkou ve výši 32 728.327 CZK: hudba 40 %, divadlo 9 %, tanec 6 % a výtvarné umění 45 %.

3.1.10. ZÁVĚR

ČR využívala převážně přímých nástrojů podpory umění. Nejmasivnější podpora oblasti umění byla věnována segmentu státních příspěvkových uměleckých organizací, které ve sledovaném období bez rozdílu zaznamenaly ve srovnání let 2008 a 2016 nárůst podpory, z čehož u dvou z těchto organizací byl zaznamenán nárůst o více než dvojnásobek. Nicméně kromě oblasti zahraniční spolupráce došlo k nárůstu i u ostatní státní podpory dalších uměleckých subjektů.

V roce 2012 došlo ke znovuoživení Státního fondu kultury, který se ale nestal významnějším hráčem v oblasti celkové podpory umění. V přehledu celkové podpory oblasti umění nejvyšší část státní podpory směřovala do oblasti divadla a tance a dále pak do oblasti výtvarných umění. Průměrný koeficient růstu celkové podpory byl 1,028 a průměrný absolutní přírůstek 43 998 tis. Kč. Kritické období snížené státní podpory trvalo od roku 2009 až do roku 2013, po kterém následoval vzestup.

Stát ve sledovaném období žádným novým způsobem nemotivoval soukromé investice do umění. Využíval klasických legislativních nástrojů v podobě odpočtů z daně z příjmu, které ale nebyly v období dále upravovány ve prospěch oblasti kultury. Naopak v roce 2010 došlo ke zvýšení daně z přidané hodnoty, u které se v následujících letech 2012, 2013 a 2015 podařilo

prosadit opětovné snížení u vybraných kulturních služeb a produktů.

Výdaje soukromého sektoru se ve sledovaném období spíše snižovaly. Stejně tak i zahraniční nástroje veřejné podpory byly pouze omezenou podporou oblasti umění.

3.2. Státní kulturní politika v oblasti umění v Nizozemsku

3.2.1. VÝCHOZÍ SITUACE

Podpora oblasti umění ze strany státu má v Nizozemsku dlouhou tradici a sahá do období od konce druhé světové války (Smithuijsen, 2006). Do té doby podpora umění byla hlavně doménou, podobně jako v dalších zemích, soukromých podporovatelů, event. nadací.

Hlavním kritériem podpory umění byla od 60. let minulého století umělecká kvalita. Tato hegemonie byla narušena až počátkem 80. let s příchodem ekonomické stagnace. Stát se sice ještě stále zaměřoval na uměleckou kvalitu, ale zároveň škrty v kulturní oblasti poprvé výrazněji zasáhly i umělecké organizace, které tak byly nuceny ve větší míře intenzivněji hledat i jiné zdroje podpory nežli dotace z veřejných prostředků.

De facto motivace uměleckých organizací být méně závislá na dotacích od státu je leitmotivem všech kulturních politik od 80. let minulého století. V 90. letech se tento fakt ještě více zdůraznil, bylo doporučeno institucím více se zaměřit na své trhy a na svého diváka, návštěvníka.

Od roku 2006 došlo k přesunu finanční podpory menších kulturních a uměleckých organizací z přímé podpory státu do podpory veřejných kulturních fondů – viz dále. Fondy získaly více pravomocí a kromě jednorázové podpory projektů začaly poskytovat i dlouhodobější provozní granty.

V tomto období do roku 2010 se také změnil hlavní záběr státní kulturní politiky, která se více začala soustředit ne na sociální hodnotu umění, ale na jeho samotnou podstatu. V té souvislosti také byl podporován rozvoj uměleckých talentů. V tomto období také ještě stále přetrvával hospodářský růst země a s tím rovněž velkorysá podpora umění.

Tento rozmach skončil v následujícím období od roku 2010. Došlo k tomu ze dvou důvodů. Jedním z nich byl nepochybně příchod ekonomické krize v roce 2008. Druhým důvodem byl nástup pravicové vlády, která ve svém novém čtyřletém plánu v oblasti kultury navrhla a posléze také realizovala výrazné ekonomické škrty.

V této souvislosti se začal plně uplatňovat princip tzv. kulturní podnikání, které znamená především nárůst vlastní finanční soběstačnosti organizací a snížení jejich závislosti na státní podpoře. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap/ Ministerstvo vzdělávání, kultury a vědy (MVKV) i její nezávislý poradní orgán Rada pro kulturu (viz dále) byly v souladu v tom, že kulturní sektor musí rozšířit svoji finanční základnu. Rada pro kulturu doporučila (Rada pro kulturu, 2011) MVKV v tomto ohledu především rozložit krácení, které zasáhlo celý sektor o více než čtvrtinu předchozího rozpočtu do několika let a plně realizovat až od 1. ledna 2015. Do té doby doporučila přijmout taková opatření, která budou nejen podnikání v kultuře vynucovat, ale které je budou především motivovat, a to včetně opatření fiskálních.

Jako zásadní v tomto smyslu označila daňový systém, který má velký vliv na oblast podnikání v kultuře i na velkorysost veřejnosti. V této souvislosti doporučila balíček fiskálních opatření, která by usnadnila přechod kulturních institucí ze závislosti na státních dotacích na podnikatelský základ.

Jednalo se například o daňová opatření, která zlepší podnikatelské prostředí pro podnikatele v kulturních odvětvích a daňové výjimky v systému daně z příjmu pro investice do kultury, a to včetně malých investorů. Zároveň navrhla i navrácení snížené sazby DPH na 6 % pro kulturní statky, neboť i snížená sazba DPH může zvýšit příjmovou úroveň dotovaného kulturního sektoru.